

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان بر اساس برنامه ریزی استراتژیک

دکتر حسین حسینی* (نویسنده مسئول)

استادیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

hassani.hossain@yazd.ac.ir

علی عنایتی نوین فر

دانش آموخته دکتری رشته برنامه ریزی درسی از دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

enayati_ut1387@yahoo.com

چکیده:

با توجه به ضرورت برنامه‌ریزی جامع و جایگاه اساسی برنامه ریزی استراتژیک به عنوان خطوط هادی در فرایند برنامه‌ریزی، تدوین چشم‌انداز، رسالت و اهداف پژوهش، مقاله حاضر به منظور دسترسی به الگوی مناسب و ارائه چهارچوبی علمی جهت تدوین ارکان فعالیت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا انجام پذیرفته است. روش تحقیق از نوع توصیفی-پیمایش است. جامعه آماری مورد مطالعه، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا است که برای انتخاب تعداد نمونه با استفاده از نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب نمونه‌ای به حجم ۱۰۸ نفر انتخاب شدند. همچنین به منظور سنجش مؤلفه‌های برنامه‌ریزی استراتژیک از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که برای مشخص کردن روایی ابزار از روایی محتوایی استفاده شد. پایایی ابزار نیز از طریق آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۸۳ تأیید شد. در نهایت با بهره‌گیری از آزمون‌های آماری t تک نمونه‌ای و t وابسته داده‌های جمع‌آوری شده، تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان دهنده آن است که وضعیت موجود برنامه ریزی استراتژیک بر اساس مؤلفه‌های رسالت، فرصت، ضعف، چشم‌انداز در حد نسبتاً مطلوب است و بر اساس مؤلفه‌های قوت، تهدید، راهبرد، خط مشی، اهداف، برنامه ریزی عملیاتی در حد نامطلوب است و همچنین از دیدگاه دانشجویان رسیدن به وضعیت مطلوب فعالیت‌های پژوهشی بر اساس مؤلفه‌های رسالت، فرصت، ضعف، چشم‌انداز، قوت، تهدید، راهبرد، خط مشی، اهداف، برنامه‌ریزی عملیاتی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. تفاوت بین وضعیت موجود برنامه‌ریزی استراتژیک با وضعیت مطلوب آن در همه مؤلفه‌ها در فعالیت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا تفاوت و فاصله معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: ارزیابی، فعالیت پژوهشی، برنامه‌ریزی استراتژیک.

Evaluate the research activities of graduate students, Faculty of Humanities, University of Bu-Ali Sina on strategic planning

Hossain Hassani (Corresponding)
Assistant Professor, Department of Psychology and Educational Sciences, Yazd University, Yazd, Iran
hassani.hossain@yazd.ac.ir

Ali Enayati Novinfar
PhD curriculum studies of Bu Ali Sina University, Hamedan, Iran
enayati_ut1387@yahoo.com

Abstract

Due to the need for comprehensive planning and fundamental importance of strategic planning as conductor lines the process planning, developing a vision, mission and goals of the research the present article reflects the findings of research. In order to access the appropriate model, and develop a scientific framework In order to develop the fundamentals of research activities, Bu-Ali Sina University, Faculty of Humanities has been done. For this purpose, an overview of the research literature, and to explain the context of scientific research are discussed. Then the results and findings of the study are presented. During the study, after reviewing the literature and the research problem statement, the research method is discussed the descriptive - survey. The population under study, Bu Ali Sina University's Faculty of Humanities Graduate Students and selected samples using stratified sampling with probability proportionate to a sample of 108 individuals were selected. Also, in order to assess the strategic planning component of the researcher made questionnaire was used and to determine validity, content validity is used. Reliability, with Cronbach's alpha coefficient 0/83 verified. Finally, using single-sample t test, and dependent t test, the collected data were analyzed. The results indicate that the current status of strategic planning Based on the components of the mission, opportunities, weaknesses, prospects are relatively good level and based on the strong components, threat, strategy, policy objectives, Operational planning level is undesirable. Also, from the perspective of students achieving a favorable situation, research activities Based on the components of the mission, opportunity, weakness, vision, strengths, threats, strategy, policies, objectives, operational planning is very important. The difference between the current situation and the desired situation of strategic planning in all components of the research activities Research activities of the Faculty of Humanities, University of Bu-Ali Sina There is a significant difference and distance.

Keywords: Evaluation, Research activities, Strategic planning.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

۱ - مقدمه

رخدادهای چند دهه‌ی گذشته و سیر فزاینده‌ی تغییراتی که در محیط بیرونی و درونی سازمان‌ها به وجود آمده است، همراه با ایجاد نیازهای جدید باعث گردیده است تا استفاده از ساز و کارهای برنامه‌ریزی سنتی در راستای نیل به هدف‌های پیش‌بینی شده کارآیی خود را از دست بدهد؛ از این رو راهکارهایی در نظر گرفته شده است تا علاوه بر در نظر گرفتن منابع درونی سازمان، محیط کلان حاکم بر سازمان‌ها را مورد مطالعه قرار داده و فرآیند مهم برنامه‌ریزی را به انجام رساند. بنابراین مدیران و صاحب‌نظران مدیریت توجه خود را به سمت رویکردهای متفاوتی از برنامه‌ریزی با عنوان برنامه‌ریزی استراتژیک معطوف نموده‌اند. در برنامه‌ریزی استراتژیک مدیران می‌توانند با آگاهی از عوامل درونی و بیرونی که در آینده‌ی سازمان‌ها سرنوشت ساز هستند، نقاط قوت و ضعف و همچنین فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی را شناسایی نموده و با اتخاذ یک استراتژی مناسب در راستای تقویت نقاط قوت، برطرف نمودن نقاط ضعف، بهره‌برداری از فرصت‌های محیطی و دوری گزیدن از تهدیدات حرکت نموده و آینده‌ی موفق و روشنی را در راستای مأموریت و چشم انداز سازمان داشته باشند. چنین مدیرانی قادر خواهند بود تا در محیط‌های رقابتی نه تنها بقای سازمان خود را حفظ نموده بلکه کارآیی خود را در سطح بالایی نگه دارند. در دنیای امروز که شاهد تغییرات و تحولات شگرف در زمینه‌های مختلف هستیم، محیط، با تلاطم و عدم اطمینان زیادی مواجه است و رقابت شدت زیادی پیدا کرده است. سیستم‌های سازمانی در جهت کسب موفقیت در میدان رقابت باید از نوعی برنامه‌ریزی بهره گیرند که آینده نگر و محیط گرا باشند، به طوری که ضمن شناسایی عوامل و تحولات محیطی، در یک افق زمانی بلند مدت، تأثیر آن‌ها بر سازمان و نحوه تعامل سازمان با آن‌ها را مشخص کند. این نوع برنامه‌ریزی در واقع همان برنامه‌ریزی استراتژیک^۱ است که با بررسی محیط داخلی و خارجی سازمان، قوت‌ها و ضعف‌های داخلی و فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی را شناسایی و با در نظر داشتن مأموریت سازمان، اهدافی بلند مدت برای سازمان تنظیم و برای دستیابی به این اهداف، از بین گزینه‌های استراتژیک، اقدام به انتخاب استراتژی‌هایی می‌کند که با تکیه بر قوت‌ها و رفع ضعف‌ها از فرصت‌های پیش آمده به نحو احسن استفاده نموده، از تهدیدها پرهیز کند؛ به طوری که در نهایت باعث موفقیت سازمان در میدان رقابت شود (رابینسون^۲، ترجمه اعرابی و پاریسیان، ۱۳۸۰). از نظر میرکمالی^۳ (۱۳۷۸) انتخاب اهداف دراز مدت سازمان بر پایه مطالعه شرایط محیطی، منابع و امکانات موجود و امکان توسعه و تعیین خط مشی‌ها، فرایندها، رویه‌ها، عملیات، امکانات و منابع برای دستیابی به آن اهداف، برنامه ریزی استراتژیک نام دارد. همچنین وی در ارتباط با فرایند برنامه ریزی استراتژیک نیز از تلفیق سیزده گام کافمن و هرمن و هشت گام براینسون شش مرحله اساسی را در برنامه ریزی استراتژیک عنوان می‌کند که عبارتند از: تعریف فلسفه و رسالت سازمان، ارزشیابی محیط بیرونی، ارزشیابی محیط درونی، پیش بینی توانایی‌های سازمانی و فرصت‌ها و امکانات محیطی، برنامه ریزی ویژه، اعمال برنامه ریزی استراتژیک، نظارت و کنترل و تجدید نظر. با این توضیحات می‌توان مؤلفه‌های همچون شناخت فلسفه و رسالت سازمان، انتخاب اهداف بلند مدت، ارزیابی درونی و بیرونی، شناخت منابع و توانایی‌های داخلی و امکانات و فرصت‌های محیطی، تعیین خط مشی‌ها و استراتژی‌ها و راهکارهای مناسب برای آینده سازمان را استنتاج کرد (میرکمالی، ۱۳۷۸). امروزه سازمان‌ها به دلیل تغییرات روزافزونی که در محیط بیرونی‌شان در امور اقتصادی، تکنولوژیک، اجتماعی، جمعیتی، قوانین و مقررات، رخ می‌دهد، نمی‌توانند بدون برنامه‌ریزی به رشد و یا حتی بقای خود ادامه دهند، استفاده از روش‌های مختلف برنامه‌ریزی به عنوان یک نیاز حیاتی سازمان‌ها، جهت غلبه بر چالش‌های پیرامونشان، نظیر تحولات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و تغییرات سریع تکنولوژیک، رویارویی با محدودیت‌های محیط پیرامون و استفاده بهینه از امکانات موجود، مطرح می‌شود. یکی از روش‌های متداول برنامه‌ریزی در سازمان‌ها برنامه‌ریزی استراتژیک است. در برنامه‌ریزی استراتژیک با تعیین مأموریت، چشم‌انداز و اهداف سازمان، با شناخت سازمان و محیط بیرونی آن، تصمیمات استراتژیک جهت نیل به اهداف تعیین شده اتخاذ می‌گردد و بر مبنای آن، استراتژی‌ها و راهبردهایی جهت تحقق اهداف ارائه می‌شود. برنامه ریزی استراتژیک، در حالت کلی در سه سطح مختلف بنگاه^۴، واحد کسب و کار^۵ و وظیفه‌ای یا کارکردی^۶ انجام می‌پذیرد (پیرس^۷ و رابینسون^۸، ۲۰۰۰). در سازمان‌ها معمولاً برنامه ریزی استراتژیک، با تعیین چشم انداز و مأموریت سازمان آغاز می‌شود و در اولین سطح برنامه‌ریزی استراتژیک (سطح بنگاه)، اهداف و استراتژی‌های سازمان برای یک بازه زمانی بلند مدت مشخص می‌شود، سپس به منظور ایجاد هماهنگی در سطوح پایین‌تر سازمانی، برنامه‌ریزی استراتژیک برای سطح واحد در بازه‌های زمانی کوتاه‌تر انجام می‌پذیرد تا با تحقق اهداف در

1 strategic planning

2 Strength

3 Weakness

4 Opportunity

5 Threat

6 Robinsons

7. Corporate

8. Business

9. Functional

10. Pearce

11. Robinson

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

واحدهای مختلف بنگاه، مأموریت و اهداف کلان بنگاه محقق شوند. سپس در پایین ترین سطح از برنامه ریزی استراتژیک، با استفاده از شناسایی الزامات کارکردی مترتب بر استراتژی‌های سطوح بالاتر، استراتژی‌های سازمان در سطح وظیفه‌ای، تدوین می‌گردد؛ یعنی با توجه به الزامات استراتژی‌های سطوح بالاتر، استراتژی‌های مورد نیاز در هر یک از کارکردهای^۱ سازمان نظیر عملیات، تحقیق و توسعه، مالی، بازاریابی و منابع انسانی تهیه می‌شود. تدوین برنامه‌ی استراتژیک در بسیاری از دانشگاه‌های جهان، نزدیک به سه دهه‌ی پیش شروع شده است (تامیسون^۲، ۲۰۰۷). از جمله دلایل روی آوردن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به برنامه‌ریزی استراتژیک افزایش تقاضای تحصیلات عالی در جوامع مختلف و کاهش سرمایه‌گذاری دولت‌ها ذکر شده است. بدین ترتیب به نظر می‌رسد که دانشگاه‌ها نیز به منظور غلبه بر محدودیت‌های محیط پیرامون و استفاده از فرصت‌های آن به برنامه ریزی استراتژیک روی آورده‌اند. در دانشگاه‌ها نیز برای برنامه ریزی استراتژیک، پس از مشخص شدن استراتژی‌ها در سطوح کلان‌تر (دانشگاه و واحدهای مختلف آن)، استراتژی‌های سطح وظیفه‌ای همسو با آن‌ها تدوین می‌گردد، تا در نهایت چشم‌انداز، مأموریت و اهداف دانشگاه تحقق یابد (هکس^۳ و مجلف^۴، ۱۹۹۶). به دلایل متعددی از جمله افزایش نقش پژوهش در توسعه کشورها و کاهش منابع مالی دولتی دانشگاه‌ها، پژوهش در دانشگاه‌ها بسیار اهمیت یافته است. از سوی دیگر همان طور که اشاره شد، تقاضا برای آموزش عالی و به ویژه تحصیلات تکمیلی بیش از گذشته شده است و در نتیجه فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها توسعه یافته است و از این رو برنامه‌ریزی فرایند پژوهش در دانشگاه‌ها یکی از وظایف مهم و پیچیده آن‌ها است. بر این اساس توجه به کارکرد مدیریت پژوهش در برنامه‌ریزی استراتژیک سطح وظیفه‌ای در دانشگاه‌ها مورد توجه قرار گرفته است. امروزه کشورها با درک اهمیت و نقش برجسته تحقیق در توسعه، توجه ویژه‌ای به فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها دارند، و بدین منظور، برنامه‌ی استراتژیک فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها را هماهنگ با برنامه‌ی استراتژیک کلان آن‌ها تهیه و تدوین می‌کنند. به عنوان نمونه می‌توان به برنامه‌ریزی استراتژیک پژوهشی در دانشگاه‌هایی نظیر دانشگاه بُستون^۵ و دانشگاه استنفورد^۶ اشاره کرد. به بیان دیگر به منظور تحقق اهداف استراتژیک در دانشگاه‌ها، برنامه ریزی استراتژیک فعالیت‌های پژوهشی باید در جهت ایجاد هماهنگی با استراتژی‌های کلان (هم‌راستایی عمودی) تنظیم و پیاده‌سازی شود، به عبارت دیگر استراتژی‌ها در حوزه فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها باید به گونه‌ای تنظیم گردد که در نهایت همراه با سایر استراتژی‌های سطح وظیفه‌ای منجر به تحقق مأموریت، چشم‌انداز و اهداف استراتژیک دانشگاه‌ها گردند (هکس^۷ و مجلف^۸، ۱۹۹۶).

امروزه مهمترین دغدغه بیشتر سازمان‌ها تدوین و پیاده سازی استراتژی‌های است که موفقیت و بقای آن‌ها را در شرایط متحول و پیچیده محیطی، تضمین نماید. برنامه ریزی استراتژیک ابزاری در اختیار سازمان‌ها قرار می‌دهد تا بتوانند تدوین و اجرای استراتژی را در وجوه مختلف سازمان دنبال کنند و بر عملکرد استراتژیک خود مدیریت داشته باشند (کاپلان و همکاران^۹، ترجمه اکبری، ۱۳۸۶) همواره برنامه‌ریزی استراتژیک با ارزیابی شرایط محیطی (فرصت‌ها و تهدیدها) و قابلیت‌های درونی سازمان (قوت‌ها و ضعف‌ها)، استراتژی‌های مناسبی را انتخاب و تدوین می‌نمایند (اعرابی، ۱۳۸۵). برنامه ریزی استراتژیک در زمینه‌های گوناگون و در رابطه با موضوعات مختلفی به کار گرفته شده است. از این میان می‌توان به صنعت (کاستین و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۰) تعلیم و تربیت (لچ پل و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۰) و سازمان‌های جذب توریسم (سیمپسون و برترون^{۱۲}، ۲۰۱۰) اشاره کرد، که در تمامی این موارد بهره گیری از برنامه ریزی استراتژیک نتایج قابل قبولی در بر داشته است. متغیر دیگری که در این پژوهش مورد توجه است فعالیت‌های پژوهشی و مساله تحقیق و پژوهش است. این مساله یکی از بنیادی ترین مسایل مربوط به جوامع امروزی بشر می‌باشد به نحوی که تقریباً هیچ گونه نظام دهی و یا پیشرفت و توسعه صنعتی، اقتصادی، اجتماعی و به سامان کردن کارها و جز آن، بدون انجام تحقیقات و مطالعات اساسی قبلی ممکن نخواهد بود (طوسی، ۱۳۷۳). نگاهی اجمالی به سیر تحولات صنعتی و اقتصادی در کشورهای صنعتی مانند ژاپن و امریکا و برخی کشورهای صنعتی دیگر نشان می‌دهد که رشد و شکوفایی این کشورها به موازات سرمایه گذاری در بخش تحقیقات می‌باشد. در کشور ما نیز یکی از مهم ترین وظایف مؤسسات آموزشی، رسالت تحقیقاتی آن است. پرداختن به مسایل تحقیقاتی و پژوهشی در حقیقت زیربنای برنامه ریزی برای حرکت دیگر خواهد بود. نادیده گرفتن و سهل انگاری در این مورد، مسلماً در عدم توفیق بیشتر و یا شکست احتمالی دیگر برنامه‌های اجرایی،

1. Functions
2. Thompson
3. Hax
4. Majluf
5. Buston University
6. Stanford University
7. Hax
8. Majluf
9. Coaplan And All
10. kastina & All
11. Lachapelle & All
12. Simpson & Bretherton

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

بی‌نهایت مؤثر خواهد بود (زاهدی، ۱۳۷۳). نایوان^۱ و همکاران (۲۰۰۷)، در تحقیق خود با عنوان «یادگیری و رهبری: چگونه می‌توان از باور مربوط به یادگیری، برای بهبود رهبری اثربخش استفاده کرد» اشاره می‌کنند که در حوزه‌های رهبری تحقیق راجع به دانش و یادگیری زمینه ای جدید و هیجان برانگیز ایجاد می‌کند تا بتوان بر اساس آن رهبرانی اثربخش و تحول آفرین پرورش داد. یکی از شاخص‌هایی که بر اساس آن کشورهای مختلف درجه بندی می‌شوند و جایگاهی که در توسعه برای آن‌ها در نظر گرفته می‌شود، وجود محیط‌های دانشگاهی و میزان مشارکت آن‌ها در تولید علم و فعالیت‌های پژوهشی است. بی شک این موضوع در کشورهای در حال توسعه مثل کشور ما در مقایسه با کشورهای توسعه یافته، از اهمیت بالاتری برخوردار است. تولید علم نه تنها عامل اساسی در توسعه علمی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی جامعه به شمار می‌آید، بلکه در حفظ و تقویت هویت دینی و ملی نیز از جایگاه والایی برخوردار است (شکیب و رجبی، ۱۳۸۵). دانشگاه‌ها از یک سو با آموزش و پرورش نیروی انسانی متخصص، امکان توسعه‌ی کشورها از جهات مختلف اقتصادی، صنعتی، اجتماعی و فرهنگی را فراهم می‌سازند، و از سوی دیگر در پیشبرد علم و تکنولوژی در جامعه بشری از طریق فعالیت‌های مختلف پژوهشی نقش مهمی ایفا می‌کنند. بنابراین به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی استراتژیک می‌تواند دانشگاه‌ها را در ایفای چنین نقشی یاری رساند، تا به واسطه رشد و شکوفایی آن‌ها امکانات توسعه برای کشورها و کل جامعه بشری مهیا شود. همان‌طور که اشاره شد پژوهش، به عنوان یکی از فعالیت‌های اصلی دانشگاه‌ها، از چنان اهمیتی برخوردار است که امروزه به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی کشورها تلقی می‌گردد، و امروزه دولت‌ها در سراسر جهان به طور فزاینده‌ای پژوهش در دانشگاه‌ها را به عنوان عامل محرک رشد اقتصادی خود در نظر می‌گیرند. بدیهی است که توسعه و ارتقاء فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها بدون برنامه‌ریزی امکان‌پذیر نیست و بر همین اساس در بیست سال گذشته رشد چشمگیری در ساختارهای پشتیبانی و ارزیابی امور پژوهشی دانشگاه‌ها مشاهده شده است؛ و اگر گفته شود که امروزه مدیریت پژوهش دانشگاه‌ها به سهم خود یک تخصص است، اغراق نشده است. یکی از کارکردهای اساسی نظام دانشگاهی ایجاد شرایط مطلوب برای جست و جوگری، پژوهش و تحقیق علمی است. در این زمینه سازمان یونسکو (۱۹۹۳)، بر سه کارکرد اصلی مراکز آموزش عالی تاکید دارد که عبارتند از: تولید دانش (پژوهش)، انتقال دانش (آموزش)، اشاعه دانش (خدمات). از میان این سه کارکرد تولید دانش در دنیای امروزی از اهمیت بیشتری برخوردار است. یکی از مراکز تولید دانش، دانشگاه‌ها هستند، دانشگاه‌ها با این کارکرد اصلی خود عامل تغییر در جوامع می‌باشند. نقش تولید دانش را می‌توان در زمینه‌های مختلف مشاهده کرد. در واقع منشأ بسیاری از تحولات صنعتی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و حتی نظامی، در جامعه تولید دانش است. بنابراین با توجه به اهمیت فعالیت‌های پژوهشی در پیشرفت و تحول جامعه، برنامه‌ریزی استراتژیک در آن زمینه و شناخت قوت‌ها و ضعف‌های موجود و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش رو به منظور توسعه کمی و کیفی پژوهش‌های علمی دانشجویان و اعضای هیات علمی در دانشگاه‌ها یک ضرورت جدی و اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌آید. متأسفانه به دلیل ضعف‌های ساختاری دانشگاه‌ها و رشته‌های مرتبط به علوم انسانی و خروجی‌های ضعیف و ناکارآمد این دانشگاه‌ها و نیز تسلط گفت‌وگو فنی در مدیریت کشور در طی سالیان متمادی، اهمیت این دسته از علوم طبیعی به اداره امور پرداخت. از این رو، نیاز چندانی به ساختن و تحقیق و پژوهش در علوم انسانی به عنوان یک ضرورت عملی اداره اجتماع احساس نشده است (گوهری مقدم، ۱۳۸۷)، بر اساس چنین ضرورتی، دانشکده علوم انسانی به عنوان جامعه مورد پژوهش انتخاب گردید. بدیهی است که دانشگاه‌ها به عنوان یکی از مهمترین مراکز علمی و پژوهشی با چالش‌های فراوانی در انجام مسئولیت‌های خود روبرو می‌باشند که این چالش‌ها می‌تواند نشأت گرفته از عوامل درون سازمانی و یا برون سازمانی باشد؛ در این شرایط یکی از مؤثرترین راه‌های پیش روی موسسات آموزش عالی، بهره‌گیری از برنامه‌ریزی استراتژیک است. این تحقیق در صدد است، تا با در نظر گرفتن این چالش‌ها و ویژگی‌های خاص دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا، به سؤالات ذیل پاسخ داده و استراتژی‌های مناسب برای این دانشکده در رابطه با فعالیت‌های پژوهشی تدوین نماید. امید است نتایج این تحقیق بر تقویت فعالیت‌های پژوهشی در دانشکده علوم انسانی و در امتداد آن تحقق اهداف بنیادی پژوهشی دانشکده، به ویژه ارتقاء ارتباط دانشگاه و جامعه به واسطه بهبود فرایند مدیریت پژوهش‌های کاربردی - توسعه‌ای، مؤثر واقع شود.

فرآیند برنامه‌ریزی استراتژیک براساس این باور قرار دارد که سازمان‌ها ناگزیرند راهکارهایی را انتخاب نمایند تا بتوانند با تغییرات محیطی سازگار شده و خود را با شرایط وفق دهند. به عقیده‌ی رابرت واترمن^۲ در محیط تجارت کنونی بیش از هر دوره و زمان گذشته، تنها چیزی که ثابت و پایدار مانده است، همان پدیده‌ی تغییر می‌باشد. سازمان‌های موفق می‌توانند به شیوه‌ای اثربخش خود را با پدیده‌ی تغییر سازگار نمایند، به صورت دائم سیستم‌های کاری، استراتژی‌ها، محصولات و فرهنگ‌های خود را با شرایط در حال تغییر وفق می‌دهند تا بتوانند از دست ضربه‌های سنگین نیروهای ناشناخته جان سالم به‌در برند و در برابر نیروهای بنیان‌کن رقابت تاب بیاورند. برنامه‌ریزی استراتژیک می‌تواند توان آن‌ها را در این زمینه افزایش دهد. «واترمن، ۱۹۸۷). هوارد شرم^۳ و ران شولتز^۴ به تغییرات سریع و غیرمنظره‌ی حاکم بر دنیای رقابت اشاره کرده و وجود این تغییرات به همراه

1. Nailon
2. Robert Waterman
3. Howard Sherman
4. Ron Schultz

ظهور دانش، اطلاعات و تکنولوژی‌های جدید و اغتشاشات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دنیای امروز، را مستلزم وجود نوعی تفکر استراتژیک در مدیران دانسته تا بتوانند بر این تغییرات و شرایط نوین فائق آیند. آن‌ها بر این باورند که استراتژی‌های غالب از وقایع پیش‌بینی نشده نشأت می‌گیرد و تیم‌های کاری بایستی اقدام به شبیه‌سازی آینده نموده و ایده‌های نو برای غلبه بر آینده ارائه نمایند (اکبری، ۱۳۹۰). مایکل پورتر^۱ به عنوان یکی از نظریه‌پردازان بزرگ مدیریت استراتژیک و صاحب یکی از بزرگ‌ترین شرکت‌های مشاوره‌ای برنامه‌ریزی استراتژیک در کتاب خود با عنوان استراتژی رقابت^۲، اشاره می‌کند که بسیاری از شرکت‌ها وقت و انرژی خود را صرف توسعه و بهبود تاثیرگذاری عملی می‌کنند و به تغییر ساختار و تغییر نظام مهندسی خود می‌پردازند. ولی باید بدانند که این کار در دنیایی که رقابت حرف اول را می‌زند و مرتب در حال افزایش است، کافی نبوده، هر شرکتی باید راه و روش و استراتژی خاصی را برای رقابت در بازار در پیش گیرد. (پورتر، ۱۹۸۰). با توجه به توضیحات بالا می‌توان گفت، برنامه ریزی استراتژیک فرایندی است در جهت تجهیز منابع سازمان و وحدت بخشیدن به تلاشها، برای نیل به اهداف و رسالت‌های بلند مدت، با توجه به قوت‌ها و ضعف‌های درونی و فرصت‌ها و تهدیدهای بیرونی.

در زمینه اجرای برنامه‌ریزی استراتژیک در محیط‌های آموزشی، مطالعاتی در برخی از موضوع‌های مرتبط با تحقیق و پژوهش انجام گردیده است. از طرفی برخی دانشگاه‌ها به تدوین استراتژی خود پرداخته و به نوعی برنامه‌ریزی استراتژیک را اجرا نموده‌اند. برخی از این مطالعات عبارتند از: وفایی یگانه (۱۳۸۶)، در پژوهشی تحت عنوان طراحی برنامه استراتژیک بر اساس ارزیابی درونی در گروه آموزشی علوم تربیتی دانشگاه شاهد به طراحی برنامه استراتژیک پرداخته است. در این پژوهش با توجه به اهداف و سوالات تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته (۱- پرسشنامه اعضاء هیات علمی ۲- پرسشنامه دانشجویان ۳- پرسشنامه مسولین دانش آموختگان ۴- پرسشنامه دانش آموختگان) به کار گرفته شد. عناصر اصلی گروه مذکور (درونداد، فرایند و برونداد) بررسی شدند. علاوه بر بررسی وضعیت گروه، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای گروه مشخص شدند و اهداف آتی گروه در سه حیطه آموزشی، پژوهشی و توسعه‌ای تدوین گردید. نهایتاً با توجه به یافته‌های تحقیق، جهت ارتقاء کیفیت گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد راهکارهایی نیز ارائه گردید. علی احمدی (۱۳۸۲)، نیز در تحقیق خود با عنوان برنامه ریزی استراتژیک وظیفه تحقیق و توسعه در سطح بنگاه به تحقیق پرداخته است. در این پژوهش سعی شده است مدلی برای تدوین استراتژی وظیفه تحقیق و توسعه در تعامل و هماهنگی با استراتژی یک سازمان صنعت پیشنهاده گردد. در این راستا ابتدا به بررسی ادبیات تحقیق و توسعه و شناخت دقیقتر ابعاد آن پرداخته شده است. سپس موضوعات استراتژیک در برنامه ریزی تحقیق و توسعه تحت عنوان استراتژی‌های قابل اتخاذ برای وظیفه تحقیق و توسعه در سطح واحدهای صنعتی شناسایی شدند. با بررسی اثرات متقابل این استراتژی‌های وظیفه‌ای با استراتژی‌های سازمان صنعتی موقیعت پیش نیازی این استراتژی‌ها مشخص شده و سپس الگوی گام به گام برای تدوین استراتژی وظیفه تحقیق و توسعه در ابعاد مختلف پیشنهاد شده است. پالیزبان (۱۳۸۷)، در تحقیقی تحت عنوان بررسی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای فرا روی فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌های غرب ایران (ایلام، کردستان، کرمانشاه، لرستان و همدان) از دید اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان داد که عمده ترین قوت‌ها عبارتند از: وجود سیستم انگیزشی مناسب، وجود روحیه کار تیمی در میان پژوهشگران دانشگاهی. ضعف‌ها عبارت بودند از: ناکافی بودن حمایت مالی فعالیت‌های پژوهشی پژوهشگر، ازدیاد دانشجویان نسبت به امکانات و منابع اطلاع رسانی، عدم تخصیص متناسب اعتبارات پژوهشی به هر گروه آموزشی، تسلط ناکافی بر زبان انگلیسی و به تبع آن ناتوانی در بهره گیری از بانک‌های اطلاعاتی و متون لاتین. فرصت‌ها نیز عبارت بودند از: برگزاری سمینارها و همایش‌ها در سطح ملی و بین المللی، فرصت‌های مطالعاتی برای پژوهشگران، امکان ارتباط و تبادل اطلاعات با دانشگاه‌های برون مرزی مجاور. تهدیدها عبارت بودند از: مشغولیت فکری دانشجویان به آینده اشتغال، عدم نیازسنجی در تخصیص بودجه و تقسیم آن در بین بخش‌های مختلف آموزش عالی از سوی دولت، و وضعیت خاص دانشگاه‌های مناطق نابرخوردار و یا کم برخوردار کشور. ارلی^۳ (۲۰۰۹)، در پژوهشی تحت عنوان (توسعه مدل فرایند برنامه ریزی استراتژیک برای بخش (IA) گروه‌های ورزشی بین دانشکده‌ها) به بررسی کاربرد برنامه ریزی استراتژیک پرداخته است. هدف این پژوهش شناسایی فرایند برنامه ریزی استراتژیک رسمی که توسط بخش (IA) گروه‌های ورزشی استفاده شده است، بود. این تحقیق همچنین به شناسایی مزایای برنامه ریزی استراتژیک و چالش‌هایی که باعث می‌شود برنامه ریزی استراتژیک به عنوان یک وظیفه ای دشوار برای گروه‌های ورزشی بین دانشکده‌ها شود، پرداخته است. در نهایت نیز یک مدل برنامه ریزی استراتژیک برای بخش (IA) ارائه شد. گراملی^۴ (۲۰۰۷)، نیز در پژوهشی تحت عنوان برنامه ریزی تحقیق و توسعه انتخاب و اجرای پروژه‌ها با راه حل‌های تقریبی با استفاده از مدل تصمیم گیری مارکو به کاربرد برنامه ریزی در بهبود فعالیت‌های تحقیق و توسعه پرداخته است. این پژوهش مدل راه حل (چاره سازی) تقریبی برای انتخاب و اجرای راه حل مشکل پروژه‌های تحقق و توسعه را بررسی می‌کند. بخش‌های کلیدی تحقیق عبارت بودند از (۱) خلاصه کلی از ادبیات تحقیق برنامه

1. Michael Porter

2. Competitive Strategy

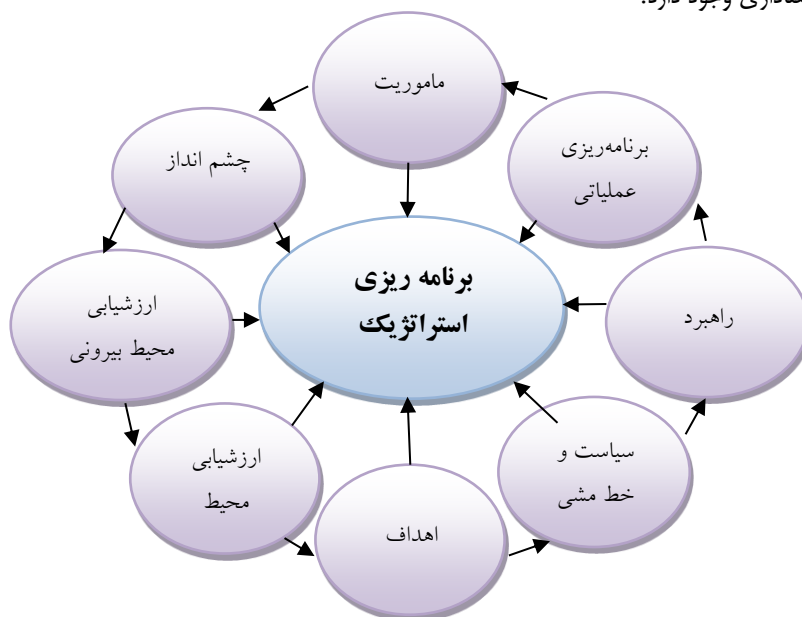
1. James V. Earle

4 Geromely. Kevin Jerome

ریزی تحقیق و توسعه (۲) مدل فرایند تصمیم گیری مارکو^۱ (MDP) بر پایه ابزار برنامه ریزی تحقیق و توسعه تکنولوژی مسیر نما و (۳) ارزیابی گسترده روش چاره سازی تقریبی برای انواع مختلف مسئله حل کردن شبکه‌های پژوهش (شوالیره^۲، ۲۰۰۸) در این پژوهش قصد آن است با توجه به مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک فعالیت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان، در راستای ارتقاء فرایند پژوهش، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و سؤالات پژوهش عبارت اند از:

- ۱) وضعیت موجود فعالیت‌های پژوهشی بر اساس مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک در دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی چگونه است؟
- ۲) وضعیت مطلوب فعالیت‌های پژوهشی بر اساس مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک در دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی چگونه است؟
- ۳) آیا بین وضعیت موجود فعالیت‌های آموزشی بر اساس مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک با وضعیت مطلوب آن در دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی تفاوت معناداری وجود دارد؟

مدل مفهومی تحقیق

۲- روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف جزء تحقیقات کاربردی و از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها نیز از نوع تحقیقات توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری مورد نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا است، که بر اساس آخرین آمار و اطلاعات موجود ۸۹۱ نفر (۷۱۸ نفر ارشد و ۱۷۳ نفر دکترا) می‌باشند. حجم نمونه نیز با توجه به تعداد جامعه آماری به روش نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب و بر اساس فرمول نمونه گیری طبقه‌ای برابر با ۱۰۸ نفر برآورد گردید. برای برآورد واریانس و میانگین جامعه، یک مطالعه مقدماتی به حجم ۴۱ نفر (۳۳ نفر دانشجویان ارشد و ۸ نفر دانشجویان دکترا) صورت گرفت و مقدار واریانس و میانگین جامعه به دست آمد. در نهایت، تعداد نمونه شامل ۸۷ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد و ۲۱ نفر از دانشجویان دکترا انتخاب شدند که با استفاده از فرمول ذیل محاسبه شدند: همچنین برای تهیه داده‌های مورد نیاز از پرسش نامه محقق ساخته استفاده شد. این پرسشنامه از ۵۸ گویه تشکیل شده که مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک که عبارتند از مأموریت، چشم انداز، راهبرد، خط مشی، برنامه ریزی عملیاتی، عوامل داخلی (قوت‌ها، ضعف‌ها) عوامل بیرونی (فرصت‌ها، تهدیدهای) فعالیت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. برای تعیین روایی ابزاری از روایی محتوایی استفاده شده و پرسشنامه در اختیار اساتید و خبرگان در این حوزه قرار گرفت که بعد از اصلاحات مورد تأیید قرار گرفت و برای تعیین پایایی ابزار نیز بر اساس آلفای کرونباخ محاسبه شد که برابر ۰/۸۳ بدست آمد.

$$n \geq \frac{Z^2 N \frac{\delta_{wx}^2}{\bar{x}^2}}{N \varepsilon^2 + Z^2 \frac{\delta_{wx}^2}{\bar{x}^2}}$$

N حجم جامعه، n حجم نمونه، Z سطح اطمینان (عدد ثابت ۲/۵۸ برای سطح اطمینان ۹۹ درصد)، δ_{wx}^2 واریانس درون گروهی و ε^2 میزان دقت یا اعتماد است که معمولاً در محاسبه بیشترین حجم نمونه ۰/۰۲ انتخاب می‌شود.

1. Markov Decision Process

2. Chevalier

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

$$718 + 173 = 891N = N1 + N2 =$$

$$\sigma_{wx}^2 = \frac{N_1\sigma_1^2 + N_2\sigma_2^2}{N_1 + N_2} = \frac{(33 \times 2/89) + (8 \times 2/99)}{33 + 8} = 2/90 =$$

$$\bar{x} = \frac{N_1\bar{x}_1 + N_2\bar{x}_2}{N_1 + N_2} = \frac{(33 \times 2/78) + (8 \times 2/90)}{33 + 8} = 2/80$$

$$n \geq \frac{(2/58)^2 \times 891 \times \frac{2/90}{7/84}}{(891 \times 0/02) + (2/58)^2 \times \frac{2/90}{7/84}} = \frac{2186/380}{20/27} = 107/86 \approx 108$$

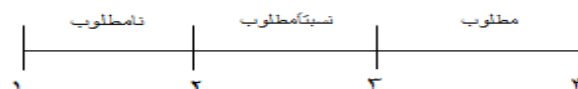
$$n_h = N_h \times \frac{n}{N} =$$

$$\text{تعداد دانشجویان ارشد} = 718 \times \frac{108}{891} = 87/03$$

$$\text{تعداد دانشجویان دکترا} = 173 \times \frac{108}{891} = 20/96$$

۳- یافته‌ها:

سؤال اول پژوهش: برای بررسی وضعیت موجود مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک برای فعالیتهای پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان از آزمون t تک متغییره و همچنین برای قضاوت درباره هر مؤلفه بر اساس یک طیف سه درجه ای (مطلوب، نسبتاً مطلوب، نامطلوب) استفاده شد که در جدول (۱)، وضعیت هر یک از مؤلفه‌ها نشان داده شده است. پیوستار تعیین سطح مطلوبیت برای متغیرهای چهار گزینه‌ای لیکرت به صورت زیر می‌باشد:

جدول (۱): وضعیت موجود فعالیتهای پژوهشی بر اساس مؤلفه‌های استراتژیک

وضعیت	Test Value = 2.5					مؤلفه
	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	میانگین	تعداد	
نسبتاً مطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۹/۵۰	۲/۲۵	۱۰۸	رسالت
نامطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۲۱/۷۰	۱/۸۶	۱۰۸	قوت
نسبتاً مطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۱۰/۹۳	۲/۱۶	۱۰۸	ضعف
نسبتاً مطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۸/۳۸	۲/۲۵	۱۰۸	فرصت
نامطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۱۶/۲۵	۱/۸۸	۱۰۸	تهدید
نسبتاً مطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۷/۱۴	۲/۲۴	۱۰۸	چشم انداز
نامطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۱۶/۷۸	۱/۸۴	۱۰۸	راهبرد
نامطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۱۷/۵۰	۱/۷۶	۱۰۸	خط مشی
نامطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۱۴/۰۹	۱/۸۴	۱۰۸	اهداف
نامطلوب	$p \leq 0/05$	۱۰۷	-۱۷/۷۰	۱/۷۷	۱۰۸	برنامه ریزی عملیاتی

همان‌طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، تعداد اعضای نمونه، میانگین داده‌ها و همچنین، سطح معناداری و مقدار t ذکر شده است. از آنجا که سطح معناداری آزمون t برای همه عوامل کمتر از $0/05$ است، تفاوت میانگین با مقدار ثابت عدد $2/5$ معنادار است. با بررسی مقدار میانگین‌های به-دست آمده از تحلیل داده‌های حاصل از پاسخ دانشجویان می‌توان نتیجه گرفت که از دیدگاه آنان وضعیت موجود مؤلفه‌های رسالت، فرصت، ضعف، چشم انداز در حد نسبتاً مطلوب است، و مؤلفه‌های قوت، تهدید، راهبرد، خط مشی، اهداف، برنامه ریزی عملیاتی در حد نامطلوب است.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

سؤال دوم پژوهش: برای بررسی وضعیت مطلوب مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک برای فعالیت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان از آزمون t تک متغییره و همچنین برای قضاوت درباره هر مؤلفه همانند سؤال اول بر اساس یک طیف سه درجه ای (مطلوب، نسبتاً مطلوب، نامطلوب) استفاده شد که در جدول (۲)، وضعیت هر یک از مؤلفه‌ها نشان داده شده است.

جدول (۲): وضعیت مطلوب فعالیت‌های پژوهشی بر اساس مؤلفه‌های استراتژیک

وضعیت	Test Value = 2.5					مؤلفه
	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	میانگین	تعداد	
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۹/۲۳	۳/۶۲	۱۰۸	رسالت
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۸/۵۱	۳/۶۹	۱۰۸	قوت
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۳/۴۸	۳/۶۲	۱۰۸	ضعف
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۳۹/۴۹	۳/۵۹	۱۰۸	فرصت
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۵/۶۹	۳/۶۷	۱۰۸	تهدید
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۰/۷۰	۳/۵۸	۱۰۸	چشم انداز
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۱/۶۳	۳/۵۹	۱۰۸	راهبرد
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۸/۱۶	۳/۶۱	۱۰۸	خط مشی
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۱/۳۹	۳/۶۱	۱۰۸	اهداف
مطلوب	$p \leq 0.05$	۱۰۷	۴۷/۴۳	۳/۶۲	۱۰۸	برنامه ریزی عملیاتی

همان‌طور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود، تعداد اعضای نمونه، میانگین داده‌ها و همچنین، سطح معناداری و مقدار t ذکر شده است. از آنجا که سطح معناداری آزمون t برای همه عوامل کمتر از 0.05 است، تفاوت میانگین با مقدار ثابت عدد $2/5$ معنادار است. با بررسی مقدار میانگین‌های به دست آمده از تحلیل داده‌های حاصل از پاسخ دانشجویان می‌توان نتیجه گرفت که از دیدگاه آنان وضعیت مطلوب مؤلفه‌های رسالت، فرصت، ضعف، چشم انداز، قوت، تهدید، راهبرد، خط مشی، اهداف، برنامه ریزی عملیاتی بسیار با اهمیت است. برای بررسی سؤال سوم پژوهش از آنجا که آیا بین وضعیت موجود برنامه ریزی استراتژیک فعالیت‌های پژوهشی با وضعیت مطلوب آن در دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان تفاوت معناداری وجود دارد؟

جدول (۳): تفاوت بین وضعیت موجود و مطلوب فعالیت‌های پژوهشی بر اساس مؤلفه‌های برنامه ریزی استراتژیک

تفاوت میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	تعداد	مؤلفه
-۱/۳۷	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۴۰/۹۱	۱۰۸	رسالت
-۱/۸۲	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۵۸/۳۹	۱۰۸	قوت
-۱/۴۶	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۳۴/۴۵	۱۰۸	ضعف
-۱/۳۳	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۳۱/۴۲	۱۰۸	فرصت
-۱/۷۹	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۴۵/۵۶	۱۰۸	تهدید
-۱/۳۴	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۲۸/۵۲	۱۰۸	چشم انداز
-۱/۷۴	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۴۳/۰۴	۱۰۸	راهبرد
-۱/۸۵	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۳۹/۴۳	۱۰۸	خط مشی
-۱/۷۷	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۳۶/۶۳	۱۰۸	اهداف
-۱/۸۵	$p \leq 0.05$	۱۰۷	-۴۳/۵۶	۱۰۸	برنامه ریزی عملیاتی

برای بررسی تفاوت بین وضعیت موجود برنامه ریزی استراتژیک و با وضعیت مطلوب آن در مؤلفه‌های رسالت، قوت، ضعف، فرصت، تهدید، چشم انداز، راهبرد، خط مشی، اهداف، برنامه ریزی عملیاتی از آزمون آماری t وابسته استفاده شد. نتایج آزمون نشان می‌دهد که بین همه مؤلفه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به مقدار تفاوت‌ها برای تحقق برنامه ریزی استراتژیک به نحو مطلوب فاصله معناداری وجود دارد.

۴- نتیجه گیری

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

نتایج پژوهشی نشان دهنده آن است که وضعیت موجود برنامه ریزی استراتژیک بر اساس مؤلفه‌های رسالت، فرصت، ضعف، چشم انداز در حد نسبتاً مطلوب است، و بر اساس مؤلفه‌های قوت، تهدید، راهبرد، خط مشی، اهداف، برنامه ریزی عملیاتی در حد نامطلوب است. و همچنین از دیدگاه دانشجویان رسیدن وضعیت مطلوب فعالیت‌های پژوهشی بر اساس مؤلفه‌های رسالت، فرصت، ضعف، چشم انداز، قوت، تهدید، راهبرد، خط مشی، اهداف، برنامه ریزی عملیاتی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. تفاوت بین وضعیت موجود برنامه ریزی استراتژیک با وضعیت مطلوب آن در همه مؤلفه‌ها در فعالیت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا تفاوت و فاصله معناداری وجود دارد. مؤسسات دانشگاهی به عنوان مراکز تولید و اشاعه دانش بیش از هر سازمان دیگری نیازمند اجرای برنامه ریزی استراتژیک برای فعالیت‌های پژوهشی هستند. با توجه به نتایج تحقیق، از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا رسالت‌های پژوهشی دانشگاه با توانایی‌های دانشجویان چندان تناسب ندارد و افق دید مدیران عالی در رابطه با فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه ویژگی بلند بودن و آینده نگر بودن را ندارد. جامع نگری در رابطه با مدیریت فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه وجود نداشته، و رسالت‌ها پژوهشی دانشگاه با نیازهای تحقیقاتی جامعه تا حدود کمی متناسب است. بر اساس مطالعات انجام شده در زمینه چگونگی مأموریت‌ها در برنامه ریزی استراتژیک، استینر¹ (۱۹۷۹) بیان می‌کند که رسالت یک سازمان باید موضوعات انگیزش، ارائه تصویری از سازمان و فلسفه هدایت کننده را دربرگیرد. دانشکده بازرگانی نیکولاس در زمینه مأموریت به عواملی همچون توجه به تحقیقات کاربردی و جامع نگری در رابطه با فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه توجه عمده‌ای دارد که در توجه به این عوامل نوعی هم سویی بین مأموریت این دانشگاه با دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همسان مشاهده می‌شود و آینده نگر بودن مأموریت‌ها، اهمیت به مطالعه و تحقیق دانشجویان توجه بیشتری نشان داده است، که در این زمینه نیز تا حدودی با مأموریت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا هم پوشی دارد. دانشگاه امام صادق نیز در مأموریت برنامه ریزی استراتژیک خود به عواملی همچون پژوهش محور کردن آموزش‌ها، پیشگامی و پرچم‌داری در نهضت تولید علم از طریق تقویت پژوهش توجه کرده است (تولایی و همکاران، ۱۳۸۵)، که با وضعیت مأموریت فعالیت‌های پژوهشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همسان تا حدودی همخوانی دارد. در مقایسه دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا با دانشگاه‌های خارجی می‌توان گفت که اکثر دانشگاه‌ها نقاط قوت خود را بیشتر در زمینه کیفیت برنامه‌های آموزشی و علمی خود می‌دانند. به عنوان مثال دانشگاه ایالت آیووا (۲۰۱۱)، نقاط قوت خود را بیشتر در زمینه کیفیت برنامه‌های آموزشی و علمی خود می‌دانند. دانشگاه ایالت آیووا نقاط قوت خود را برنامه ملی و بین المللی، وجود هیأت علمی نامور، ارتباط قوی با موضوعات علمی و حرفه‌ای روز می‌داند. دانشگاه ایلینویز (۲۰۱۱) قوت‌های خود را در شهرت جهانی دانشگاه، سطح علمی بالای هیأت علمی و تخصص آن‌ها در تدریس به دانشجویان غیر بومی با فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف، کیفیت بالا و رشد آموزش مجازی می‌داند (وبگاه دانشگاه ایلینویز، ۲۰۰۴ به نقل از تولایی، ۱۳۸۵) در حالی که دانشکده علوم انسانی قوت خود را بیشتر در ایجاد فرصت رقابتی در بین گروه‌های آموزشی مختلف، وجود زمینه مناسب و مطلوب ایده پردازی و وجود روحیه کار تیمی در بین پژوهشگران دانشگاهی می‌داند. از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین وضعیت موجود و مطلوب ضعف‌های فعالیت‌های پژوهشی تفاوت معناداری وجود دارد. یکی از مهم‌ترین ضعف‌های فعالیت‌های پژوهشی که به ویژه در حوزه علوم انسانی شاهد آن هستیم عدم حمایت مالی و کمبود اعتبارات و امکانات در این زمینه است. گرچه می‌توان با توجه به مسائل موجود، کمبود اعتبارات پژوهشی را از دشواری‌هایی با رتبه اهمیت پایین‌تر یاد کرد، نمی‌توان از بیان آن در بروز و ادامه مسائل موجود صرف نظر نمود. در حال حاضر با توجه به شاخص‌های جهانی، اعتبارات تخصیص یافته به بخش پژوهش به ویژه در حوزه علوم انسانی اندک است. چنین کمبودی به همراه سایر دشواری‌ها، همچنان مانع از تحقق اهداف پژوهشی در جامعه ایرانی می‌شود. در اولین ارزیابی کلان علم و فناوری نیز اندک بودن سهم تحقیقات از درآمد ناخالص ملی به عنوان یک مانع جدی مطرح شده است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۲). در مؤلفه فرصت نیز نتایج پژوهشی حاکی از آن است که از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا وضعیت موجود فرصت‌های پژوهش در سطح نسبتاً مطلوب قرار دارد و تنها عامل امکان ارتباط با مراکز تحقیقاتی تحقیقاتی و سایر دانشگاه‌های خارج کشور نامطلوب است. در مقایسه وضعیت موجود و مطلوب فرصت‌های فعالیت‌های پژوهشی نتایج نشان می‌دهد تفاوت معناداری بین این دو حالت وجود دارد. در مؤلفه چشم انداز نیز باید گفت که بر اساس مطالعات انجام شده یک چشم انداز باید دارای ویژگی‌هایی از قبیل واضح و قابل فهم بودن، هدایت کننده و جهت دهنده، به تصویر کشیدن آینده ای بهتر باشد و حتی الامکان تغییرات آینده را پاسخگویی کند (نجاتی، ۱۳۷۹). با توجه به این مزایا و منایع باید گفت که چشم انداز فعالیت‌های پژوهشی در دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا، میزان کمی از این مزایا برخوردار است. علت این امر ممکن است ناشی از این باشد که چشم انداز فعالیت‌های پژوهشی دانشکده به روشنی بیان نشده، موجب ایجاد انگیزه، تحرک و جهت و مقصود حرکت فعالیت‌های پژوهشی روشن نشده است. در رابطه با مؤلفه راهبرد، بین وضعیت موجود و مطلوب فاصله وجود دارد و برای رسیدن به وضعیت آرمانی فعالیت‌های پژوهشی باید راهبردهایی اتخاذ کرد که به وضعیت مطلوب منجر شود. دانشگاه بوعلی سینا در این راستا راهبردهایی همچون توسعه ارتباط دانشگاه با صنعت و جامعه، بهبود و توسعه روابط بین المللی دانشگاه،

¹ Steiner

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

بازبینی و ارتقاء نظام روابط عمومی دانشگاه، بازنگری و بهبود نظام جامع پژوهشی دانشگاه، تولید و ارائه فناوری‌های متناسب با نیاز جامعه، افزایش جذابیت دانشگاه برای جذب و حفظ اعضای هیأت علمی و دانشجویان برتر را در پیشبرد خود قرار داده البته باید بیان کرد که مهم‌ترین نیاز و اصل را در نیل به موقعیت مطلوب در مؤسسات پژوهشی در کشور تبیین راهبرد است. راهبردی که برای تولید دانش در جهت پاسخگویی به نیازهای اجتماعی پیش بینی شده باشد. باید سیاست‌های کلان توسعه علمی و پژوهشی کشور مشخص شود و در مسیر موقعیت مدیریت پژوهش تلاش شود (ساک، ۱۳۸۳). از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی خط مشی‌های پژوهشی در سطح نامطلوب قرار دارد. همچنین از دیدگاه آنان بین وضعیت موجود و مطلوب خط مشی فعالیت‌های پژوهشی تفاوت معناداری وجود دارد. نقش خط مشی در برنامه ریزی استراتژیک عبارت است از: اعمال تصمیم‌های استراتژیک، تعیین مبنایی برای کنترل عملیات، کاهش زمان تصمیم‌گیری برای مدیران اجرایی، ایجاد هماهنگی بین واحدهای مختلف. با توجه به نقش مهم خط مشی در برنامه ریزی استراتژیک باید عنوان کرد که فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا کاملاً مشخص نیست. این امر ممکن است به دلیل نامشخص بودن اولویت‌های پژوهشی در دانشگاه، عدم وجود راهبرد منظم و فعال در تحصیلات تکمیلی و غالب شدن تفکر و قدرت تصمیم‌گیری در دست افرادی یا گروه خاص باشد. در مؤلفه اهداف نتایج نشان می‌دهد که احتمالاً در دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا امکانات و منابع در راستای تحقق اهداف پژوهشی نیست و همچنین نامناسب بودن اولویت‌بندی فعالیت‌های پژوهشی با توجه به اهداف بلند دانشگاه، عدم مشخص بودن ساز و کارهای دانشگاه در تحقق اهداف و یا کاربردی نبودن پژوهش‌های انجام شده در راستای اهداف پژوهشی دانشگاه بوعلی سینا باشد. به عبارت دیگر باید به گونه‌ای باشد که مربوط به مدت زمان معین، دارای صراحت، واقع‌گرا و متضمن راحل‌های عملی باشد. اهداف دانشگاه بوعلی سینا عبارت است از حفظ و توسعه جایگاه پژوهشی و افزایش سهم تولیدات علمی دانشگاه در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، تقویت و توسعه رشته‌های علوم انسانی و ارتباط با حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی و سیاستگذار، کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردهای علمی و پژوهی دانشگاه که این اهداف با اهداف دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان تا حدودی همخوانی دارد.

منابع

- استیفن، رایینسون (۱۳۸۰). رفتار سازمانی (جلد سوم)، مترجمان: دکتر علی پارسائیان و دکتر سید محمد اعرابی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- کاپلان و نورتون (۱۳۸۶). نقشه استراتژی: تبدیل دارایی‌های نامشهود به پیامدهای مشهود، ترجمه حسن اکبری، مسعود سلطانی، امیر ملکی، تهران: انتشارات گروه پژوهشی تهران آریانا.
- اعرابی، سید محمد (۱۳۸۵). دستنامه برنامه ریزی استراتژیک، تهران، انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- زاهدی، محمد (۱۳۷۳). بررسی عوامل موثر در عدم گرایش دبیران دبیرستان‌های خوزستان به تحقیقات آموزشی، شورای تحقیقات آموزش و پرورش خوزستان.
- ساکی، رضا (۱۳۸۳). هشت گفتار در برنامه توسعه پژوهش، پژوهشنامه آموزشی، ویژه نامه هفته پژوهش، (۷۸) و (۷۹).
- طوسی، بهرام (۱۳۷۳). راهنمای پژوهش و اصول علمی مقاله نویسی، انتشارات ترانه.
- شکیب، عبدالحمید، رجایی، علیرضا (۱۳۸۵). بررسی مسائل و مشکلات پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ۹ و ارائه راهکارها، همایش منطقه‌ای بررسی مشکلات و ارائه راهکارهای مناسب و کاربردی جهت بهبود آن، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قوچان.
- گوهری مقدم، ابودر (۱۳۸۷). دو ماهنامه داخلی جشنواره بین‌المللی فارابی، ۴، ۹۸-۷۷.
- میرکمالی، سید محمد (۱۳۷۸). برنامه ریزی استراتژیک در آموزش و پرورش، مدیریت در آموزش و پرورش، ۶ (۲۳) و (۲۴).
- برایسون، جان ام. (۱۳۷۲). برنامه ریزی استراتژیک بر سازمان‌های دولتی و غیرانتفاعی، ترجمه عباس منوریان، مرکز آموزش مدیریت دولتی، چاپ اول.
- وفایی یگانه، محمد (۱۳۸۶). طراحی برنامه استراتژیک بر اساس ارزیابی درونی در گروه علوم تربیتی دانشگاه شاهد، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
- علی احمدی، علیرضا، مهدی الیاسی (۱۳۸۲). معرفی استراتژی‌های قابل اتخاذ برای فعالیت‌های تحقیق و توسعه در سطح بنگاه از دیدگاه کشورهای دیر صنعتی شده. اولین کنفرانس مدیریت تکنولوژی، ۲۱-۱۹.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

- پالیزیان، فاطمه (۱۳۸۷). بررسی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای فراروی فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌های غرب ایران (ایلام، کردستان، کرمانشاه، لرستان و همدان) از دید اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی در سال تحصیلی ۸۷، پایان نامه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اصفهان، برنامه ریزی آموزشی.
- اکبری، مهدی، سید سپهر قاضی نوری (۱۳۹۰). ترجمه استراتژی به عمل، نمونه ای از کاربرد QFD پویا با رویکرد نسل سوم روش ارزیابی متوازن، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۱۵(۳)، ۴۳-۵۹.
- تولایی، روح الله، احمد روحانی (۱۳۸۵). مرجعیت علمی و رسالت دانشگاه امام صادق، همایش ملی به سوی مرجعیت علمی، دانشگاه امام صادق.
- فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۸۲). موانع پژوهش مدار کردن تصمیم‌گیری در فرایند درسی، فصلنامه تعلیم و تربیت.
- نجاتی، علی (۱۳۷۹). ایجاد و توسعه رسالت وجودی و چشم انداز مرکز مطالعات و برنامه ریزی استراتژیک ایران خودرو.
- Chevalier, Jacques M. and Buckles, Daniel J. (2008). A Guide to Collaborative Inquiry and Social Engagement, International Development Research Centre, Sage Publications. Government Strategic Planning Process', Journal of Public Administration, 33: (2), 73-80.
- Hax, A. C., & Majluf, N. S. (1996). The Strategy Concept and Process: A Pragmatic Approach (2nd Edition). New Jersey, Prentice-Hall.
- James V. Earle (2009). DEVELOPMENT OF A STRATEGIC PLANNING PROCESS MODEL FOR DIVISION I-A INTERCOLLEGIATE ATHLETIC DEPARTMENTS. Submitted to the Graduate Faculty of the School of Education in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Education. University of Pittsburgh.
- Kostina. A. M., G. Guillen-Gosalbeza, Meleb. F. D, M. J. Bagajewicz, Jimenez L. (2010). integrating pricing policies in the strategic planning of supply chains: a case study of the sugar cane industry in Argentina. Journal of ESCAPE, 20.
- Lachapelle, Paul, Emery, Mary and Hays, Rae Lynn. (2010). The pedagogy and the practice community visioning: evaluating effective community strategic planning in rural Montana', Community Development, 41: (2), 176-191.
- Nailon, Di., Delahaye Brian & Brownlee Jo (2007). Learning and Leading: How Belief about Learning Can Be Used to Promote Effective Leadership, Development and Learning in Organization; Vol. 21, No.24, pp. 6-9.
- Pearce, J.A. and Robinson, R.B. (2000). Strategic management, formulation, implementation and control, 7th ed. Boston: Irwin, McGraw-Hill.
- Porter, ME (1980). Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors New York: Free Press.
- Robert H. Waterman. Jr. (1987). The Renewal Factor (New York: Bantam Books, 56-57.
- Simpson. K, Bretherton. P. (2010). Reconciling Expert Advice and Community Opinion in a Local Government Strategic Planning Process', Journal of Public Administration, 33: (2), 73-80.
- Steiner, George (1979). Strategic Planning: What Every Manager Must Know, The Free Press.
- Thompson, A. A., Strickland, A. J., Gamble, J.E. (2007). Crafting & Executing Strategy. Texts and Readings (15th Edition). New York: McGraw-Hill Irwin.